

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Elofizetési díj:

Egész évre 4 ft.
Félévre 2 "
Negyedévre 1 "

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjajkért kapják.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztárnoki —, az esetleges reclamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.

Ének Máriához.

Esengve térdelünk a porba,
Tiéd a szív, a gondolat, . . .
A nagy éggel versenyt dalolva
Karoljuk át oltárodát.

Egész nap, éjen át imázunk,
Belefárad szemünk, a szánk ;
Ki hallja meg esdő fohászunk,
Ha nem Te — áldott Szűzanyánk ?

Földünk sötét, bánattól ázott.
A köny örök záporba' foly,
Győzelmi fényt, győzelmi lángot
Nem látunk óh ! sehol, sehol.

Lelkünkre bűneink bilincse
Mint egy pokol úgy nehezül,
Ki enyhe balzsamát lehintse :
Szűzanyánk ! Te vagy egyedül.

Deritsd hát ránk arcod mosolyát,
Egy-egy sugár elég nekünk ;
Hajónkat vészek nem sodorják :
Te légy, óh csak Te légy velünk !

Fejér Gerő.

Kolumbus.

(1492 augusztus.)

Négy száz esztendeje, hogy Colombo, a merész olasz, a spanyol szolgálatban álló hajós, kit a spanyolok Colom-nak neveznek, annyi kínos küzdelem után végre bárom kis hajóval és százhusz elszánt emberrel neki indult a mérhetetlen, a mesés Ozeánnak, hogy „keresse Nyugat felé indulva Keletet.“

A föld gömbalakat, tehát körül lehet hajózni — ez vezette Kolumbust, ki az Atlanti oceánon keresztül Indiába keresett rövidebb utat, s megtalálta az Európa és India közt levő nagy szárazföldet. India, a gazdag, a mesés India volt e korban az európai szárazföldet lakó emberiség kincsébánya, minden drága s fényűzési czikk eldorádója, az üzerek, kereskedők s kalandorok almainak képe és vágya. Innen szülte a középkori európai kereskedelem végtelen fáradsággal a tropikus éghajlat kedvelt áruait, a különféle fűszereket: aranyport, elefántesontot, gyémántokat, igaz gyöngyöt, a különféle drága butorflákat, festőszereket, porcellánt, fény-mázat, világhírű s aranyat érő selymet, gyapotot és a fejedelmi fényűzési czikkeket tevő arany-, ezüsttel áttört drága szöveteket. A kereskedelem e ragyogó áruinak közvetítése Amalfit, Pisát, Genuát, Velenczét, majd később a spanyol s holland városokat, a világ legelső, leggazdagabb hajós államává tette. A vasut és gőzhajó mai korszakában, midőn lehet mondani, hogy egész földgömbünk majdnem egy nagyobb területű ország nagysága alá zsugorodott össze, el sem tudjuk képzelni, mily szörnyű s mily hallatlan fáradságos volt akkori időben — csupán kisebb távolságot véve fel — az Erdélyből Pestig, vagy Konstantinápolytól Budáig, avagy innen Párisig s Londonig megteendő ut! És ki mondaná meg, mily veszélyekkel járt a közlekedés Perzsia belsejéből vagy India partjairól a tatár s Perzsa puszták s hegyszakadékokon át Árábia s Kis-Ázsia téreim, a Földközi tenger kirakodó állomásai felé, Alexandria, Bayruth, Smirna, Aleppo s más kikötő-városokig, honnan aztán az úgynevezett levante (keleti) kereskedést az olasz tengeri államok a többi Európával újra hasonló fáradsággal s hosszadalmassággal lomha gályák s vitorlások segítségével közvetítették.

A kereskedelem, ipar, de leginkább a közlekedés e gyermekkorában a hallatlan fáradság és veszélyeknél valóban csupán az emberek kitartása s bátorsága volt nagyobb, kik egyszersmind az emberi közlekedés s a műveltség harcossai gyanánt is szolgálván, halálmegvető bátorsággal igyekeztek feltárni a mindjobban előre haladó Európa előtt a távoli világok elrejtett, mesés kincseit!

Európa e korban lerázni kezdé megunt határait. Az emberi szellem, úgy anyagi, mint a szellemi téren bátrabb, szabadabb s mélyebb lelki ösztönből fakadó lépésekkel baladt előre. Szabadabb lég kezdett fújni különösen a mind sürűbben elterjedő egyetemek felállítására óta a mindinkább művelődő Európában. A bonczoló, teremtő emberi szellem, a Dantek, Guttenbergék, Rafelek, Shakspearek, Copernikusok korában a kort messze túlhaladó alkotásokat, a jövő nagyságának alapját megvető dolgokat hozott létre.

E korban élt Kolumbus is. A leghiresebb fölfedező korszaka vele nyílik meg.

A mozgató erő, mely e korban a legnevezetesebb hajósokat s kereskedőket arra bírta, hogy új fölfedezői utakra

lépjének, abból az eszméből eredt: miképen lehetne India kincseit tengeri úton Európa számára könnyebben hozzáférhetőbbé tenni.

A nemzeti erejüket mindinkább összpontosító államok, mint Anglia, Franciaország, de leginkább a mór igát lerázó spanyol s a kis portugál államok jól felszerelt tengeri hatalmukkal csakhamar ez eszme szolgálatába állottak.

Mindenekfelett azonban a kis Portugália valóságos fölfedezői államná lett s királyainak legnagyobb része I. Jánostól Dom Sebastináig 1411—1580-ig a fölfedezések királyainak nevezhetők. Ama nem hiú és üres latin mondás, hogy a királyok példáját követi a világ, itt s ez időben csakugyan megtermé gyümölcseit. Portugália e korban a világ legnevezetesebb hajósait, gyarmatosait és hódítóit tudja felmutatni a világnak, kiket ezek kortársa, Camoens, a világirodalom első rangú költője halhatatlan költeményeiben Homer lantjával dicsőített.

Az Afrika északnyugati partjait körülvevő kies szigetek csakhamar a gyarmatosítás kedvező helyei lettek s az egyenlítőn túl terjedő part vidéke vonaból vonalra tárult fel a merész hajósok előtt. Előszladoztak egyenként a mesék, melyek e titokzatos tájakat körülvevették s nevetségessé tették az állítások, melyek az embereket e tájak felkeresésétől elrettentették, hogy t. i. az egyenlítő hőségében az ember meg nem élhet, mivel a lég már oly forró, hogy többé a lélegzés lehetetlen.

A nagy ezél azonban, Afrikát körülhajózva tengeren jutni el az Indiákhoz, még mindig nem volt elérve s habár Diaz Bertalan 1486-ban elérte Afrikának végfokát, a zordon óceán viharok eme helyén túl egyelőre nem mert vállalkozni. portugál szellem sem túlhatolni. A fok, a viharok fokának (Cabo Tormentoso) nevezetett el s csak egy még válszó zórázó szellemű király adá annak a „Jó-reményfok“ (Cabo di Buone Speranza) elnevezést, e ponttól nem messze remélve már az óhajtott célt.

Míg a portugallok e hasztalan küzdelmei folytak, a szintén jeles és tudós képzettségű hajós hirében álló genuai olasz, Kolumbus, végtelen egyszerű s tiszta gondolattal állt elő a portugál király udvaránál II. János előtt.

— Felség, a föld, a mint az előttünk idáig leginkább ismert tudós tekintélyek állítják s a mit naponta megújuló csodás fölfedezések is mindjobban bizonyossá tesznek, gömbölyű, s így körülhajózható. A tenger, mely felséged országának partjait mossa, s melyre a földabroszok készítői ama baljósultat s a továbbhatolást eltöltő démont festik, tulsó oldalán India keleti széleit kell, hogy érintse. Mi sem egyszerűbb tehát, mint e tengeren áttörve, a kincsek és drágaságok hazájába hajós úton eljutni. Felséged azt mondja, hogy e tenger szárazföldnélküli, áthatolhatatlan. E föltevés ellen sok tudós nézete felhozandó, sőt azt lehet mondani, hogy biztos számítások alapján e tenger rérete meghatározható. Mint felséged tudni fogja, Ptolomaeus, a görögök híres csillagásza s utána Macrobius, Nagy Albert, Baco Roger, Ailly Péter s a ma is élő igen jeles tudós Toscanelli, tehát keresztény tudósok is a gömbölyű alaknak vett földről a következő felmérést fogadták el: A föld területének 360 fokából ösmertes az a rész, mely Portugália legszélső hegyfokától Ázsia legkeletibb ismert részeig terjed, a mi 225 foknak felel meg; ehhez kell vennünk még a felséged nagy

elődei szolgálatában álló hajósok fedezéseit, melyek távolsága 15 fokra vehető. E számítás szerint tehát a föld kerületének 240 fokán felül, mint a mely ismeretes, csak 120 fok állana egy, melyet részben a nagy világóceán hosszára kell számítani s a mi az egész föld kerületnek már nem több, mint egy harmadát teszi.

Ily alaposan és észszerűen felvett számítások voltak azok, melyek Kolumbust utjának megkezdésére lelkesítették.

De hiába! A démoni leány, ki kezével tiltólag utasítja el az Atlanti oceán kutatásától a térképein buvárló hajóst, s mely ismeretlen méhében a legborzasztóbb veszélyekkel fenyegetett, — a könnyen dugába dőlhető vállalat vesztesége: megakadályozták a portugál udvart, hogy Kolumbus eszes, alapos, de túlságosan merész és nagy tervét elfogadhassa.

Kolumbust nagyszerű tervével a portugál udvartól elutasították. Hiába hivatkozott a böles és eszélyes V. Alfonzra a király elődjére, ki Toscanellivel, a jeles olasz tudóssal érintkezésben állván, már indító eszmét nyert arra nézve, hogy az indiai utat az atlanti oceánon át keresse, hogy t. i. Nyugatról érje el Keletet. Hiába figyelmeztetett Kolumbus arra, hogy az atlanti oceán az imént említett hozzávetőleges távolságot sem éri el, mert e tengerben szigeteknek, nagyobb szárazföldeknek okvetlen rejleni kell, hiszen arról részint ezer meg ezer rege, részint komoly állítás forgott a közép-keleti irástudóinak ajakán. Itt, e tengeren utba kellett feküdniök a már Aristoteles által említett Atlantisnak, a Boldogok szigetének, a Szent Brandan, a Hét-város földjének, melyek egyikének létezése már az újabb hajósok tapasztalataiból s tudósításaiból is feltehető volt, kik tudnillik Afrika partjaitól víbarok által elhanyagva, a messze távolban fekvő nagyobb szárazföldeknek nyomaival találkoztak.

Kolumbus terve, mint a tények s következmények bebizonyították, a legegyszerűbb, a legbiztosabb alapokon nyugodott. Számításában csak ott csalatkozott, hogy a föld kerületét sokkal kisebbnek vette a valónál. Azt hitte, hogy a földnek összesen csak egy harmada nincs még felfedezve, holott két harmada nem volt.

De honnan tudhatta volna azt Kolumbus az összes tudományok akkori állása szerint, hogy a föld csakugyan nagyobb, mint ő az akkori lehető számítás szerint képzelte? Mások azzal állanak elő, hogy Kolumbus Amerika partjait holta napjáig India földjének tartotta! Ez is erőltén vád. Kolumbus szemében, ki a végtelen világóceánt az ő nyomoru három hajójával Isten esodására keresztül vitorlázta s az általa előlegesen felvett távolságokon messze tuljutott, valóban volt azon hitben valami, hogy India tulsó partjaihoz már is eljutott, s hogy azon tul már csakugyan nincsen semmi föld, csupán a Marco Polo által leirt esabos, dusgazzag vidék.

Kolumbus nagysága nem annyira abban áll, hogy ezt vagy amazt, Amerikát vagy Afrikát, Aziát vagy Európát fölfedezte, hogy hajóival ilyen vagy bármilyen földet ért el, azok ott lettek volna mások előtt is. Nagysága az, hogy az ezer rémmel lenyügözött Oceánt, melyre a legbátrabb hajósok szivremegve gondoltak, s mely ezredeken keresztül, tudós tudatlan előtt a földnek ezer lakattal lezárt majdnem elátkozott végbatárát tette, az emberi elmaradt tudatlanság, a babona s az ostoba képzelgés vizeit keresztül hajózta.

Kolumbus majdnem tíz évet meghaladó időt töltött —

lehet mondani alázott helyzetben — nagy eszméjének népszerűsítésére s az elmék kedvező hangolására, a portugáli hasztalan kísérlet után különféle országokban, de leginkább a halottaiból Pönixként kiemelkedő Spanyolország uralkodóinak udvarában.

Nagy a különbség a portugál és a spanyol udvarnál való tartózkodása között. Míg a reális és higgadtan gondolkozó portugál udvar előtt, mely legalább a fölfedezések világában meglehetősen szabadelvű szerepet játszott, nem kellett egyébre támaszkodni Kolumbusnak, mint terve reális kivihetőségének érveire s nem igen volt szükség egyébre utalni, mint a felfedezés sikerültéből hármló anyagi s erkölcsi haszonra, szóval, míg Portugál királyai előtt, a józan számítás utján lehetett maradni, addig a spanyol udvar előtt beleesett a dolog a vallási szempontból való megítélés kilábolhatlan labirintjába.

Akkoriban az összes tudományok kiinduló pontját a biblia tette, oda tért vissza minden. Izabella és Ferdinánd társuralkodók összehívták Salamancába a papi konventet, mely előtt Kolumbus tételt tétel ellen, bibliai idézetet bibliai idézet ellen, egyházatyát egyházatyá ellen alkalmazott, hogy eszméjét megvédje; de a gyűlés nem találta Kolumbus tervét a bibliával összehangzónak s az eszmét a királyi párnak nem ajánlotta.

Kolumbust azonban nem lehetett eltántorítani. Míg a portugál udvarnál eszméjéhez semmi egyebet nem fűzött, mint a reális, a keesgető hasznót, a spanyol udvarnál a dolog vallási oldalát is kifejtette! Tudniillik, hogy vállalata tulajdonképen hitbéli küldetés, mivel a távol, ismeretlen földeken lakó vadak a Krisztus hite nélkül szükölködnek; eszébehozta a királyi párnak, hogy Krisztus világosságának elterjesztése az ő feladatuk, s egyszersmind dicsőségök. Nyiltan kimondta, hogy a fölfedezésekből nyert kincseken a mohamedánok ellen kell folytatni irtó háborút s kezeikből a szent sir birtokát kiragadni . .

„Én mint a Szentháromság küldötte jöttem felségtekhez,“ — írja egy Ferdinándhoz címzett levelében, — „mint a kereszténység leghatalmasabb fejedelmeiből, hogy segítsek a keresztény hit elterjesztésében.“

Kolumbus határozott, nemes s fenkölt fellépése nem is téveszté hatását a katolikus királyok előtt, mint a hogy a pápa őket elnevezte, s míg a fejedelmi pár a hosszadalmas mörök elleni harcokat folytatta, Kolumbus rendes évdíjat nyerve, élt az udvar közelében.

A végmegpróbáltatás azonban ép akkor várt reá, midőn terveinek sikerültét biztosabban remélhette, mint eselőtt; t. i. a fejedelmeknek a mörök felett nyert diadalai közepette.

1492 tavaszán az utolsó mör erősség, Granada is megadta magát s az arab műveltség világhírű földje a spanyolok kezébe került. Kolumbus ekkor elérkezettnek látta az időt végleges határozatot követelni a spanyol udvartól fölfedezési nagyszerű terve számára. A terv ezuttal a spanyolbiuság és góg előítéletein bukott meg. Kolumbus feltételei, mely szerint családja számára nemességet, magának és utódainak az admirálsraogot, alkirályi címet s a felfedezendő földek jövedelmének tizedét követelte: a blüszke spanyol udvart visszariasztá a kalandor gennaitól — s ajánlatát most másodsor utasították el. E követelmények voltak pedig azok, hol Kolumbus nem engedhetett.

Régen elhatározta már lelkében, hogy vagy nyer vagy vesz. Ha nyer, ha az Indiákba vezető rövidebb utat az utban fekvő mesés birtokokat feltalálni sikerül, akkor jutalmának is nagyoknak kell lenni; ha vesz, veszteségének hírével ő és az oceán rejtelmei által elnyelt társai — nem igen fogják bolygatni a világot!

A merev elutasítás után Kolumbus röviden bucsut mondván a fennhéjázó spanyol udvarnak, úgy látszik, ismét a portugál udvarhoz kívánt fordulni tervével, melynek királya újabb felfedezéseinek közepette kedvet kapott a Kolumbus-féle terv kiviteléhez s öt 1488-ban kelt levelében újra udvarába szólította.

De a lelkek sokkal inkább meg voltak már nyerve az eszmének, mintsem annak nagy előbarczosa azzal együtt elveszthetett volna. A szabadabb, fenköltebb irányu emberi haladás újabb fuvalata, mely áthatotta az egész világot, szerte küldte eszméit, a spanyol műveltebbek között is voltak fenköltebben érző szívek.

A nagy lelke élő eszményén kívülről, élete javát, reményeit s a szívekben vetett hitét elvesztő Kolumbuszt egy egyszerű szerzetes tartóztatá fel vándorútjában, egykori barátja, bizalmasa s pártfogója, ki őt tervével évekkel előbb első ízben ajánlá a spanyol udvarnak, Juan Perez de Marebena, a palosi kikötőtől nem messze fekvő Rabida-i kolostor főnöke, a királynő egykori gyóntatója.

E melegeklü férfi, barátjának Garcia Hernandez orvosnak okai által is bátorítva, ki Kolumbuszhoz első útjához bátran csatlakozott, újra rábirta Izabellát, hogy az alkudozásokat Kolumbussal folytassa. Ha terve sikerül, — ugymond — felséged hire, neve s dicsősége csak növekedni fog, ha vesz Kolumbus, az felségedre nem kár, s az a haszon mégis lesz belőle, hogy a ezélnak, a kísérletnek lehető vagy lehetetlen volta felől a világot tájékoztatni fogja! Az annyi téves nézet között a női ész ez egyszerű okok fontosságát s igazságát belátta, s Kolumbuszt még néhány barátja is támogatva végre csakugyan szövegezték az ő első ízben kikötött föltételeit megtartó szerződést, s aláírva átadták neki.

A három hajócska kiállítására nem járt minden nehézség nélkül, s midőn az utazás célja ismeretessé lett, valóságos lázadásban törtek ki a kis Mogner város lakói, honnan a legénység nagyobb részét toborzani kellett. Újlagos királyi parancsra volt szükség, míg a három rozzant parti hajócska elindulhatott a végtelen oceánra.

A százhusz elégedetlenkedő, fejesztett társ között, úgy tetszett, hogy a Kolumbus nagy szelleme egyedül kel át a három bajón a végtelen vizeken. Méltó valóban csak ő volt e dicsőségre.

1492 aug. 3-án indult el a három hajóból álló flotta Spanyolország egy kis kikötőjéből Palosból, s három hó múlva, okt. 12-én, pénteki napon kötött ki az új világ kapuinál.

A következő 1493-ik év március 3-én kötött ki újra Kolumbus a reménytelenül és kétségbeesve elhagyott Európa partjain, mely őt az újvilág csodálatos tárgyaival és rézbörti lakosaival mint mesebeli hőst, mint félistent fogadta. Kolumbus nagyszerű tervekkel lelkében jött haza Amerika gyarmatosítását illetően s ha az ő tervei később foganatosítottak, szebb hajnal derült volna az európaiak megjelenésével az amerikai partokra.

Copernicus ugyanez időben kimondá, hogy földünk, ez alsórangú égitest, mozog, Kolumbus megmutatta, hogy gömbölyű. A tudatlanság béklyói lehullottak. Egy volt eddig a világ s lett kettő, ő- és újvilág. Cogoletóban a Kolumbus szülőházának tartott épület homlokzatán is ez olvasható: „Egy a világ, hittük, kettő, szolt ő s leve kettő!“

Takács Géza.

Embertani csevegések.

— Irta: K. Prótás. —

Az embertan hunczut egy tudomány. Koponyatani része, mint szű a fában — agyunkon rágódik, a froenologia homlokunk titkait olvassa le; a psychologia lelkeinkkel bajlódik; a zomatologia testünk mivoltáról árulkodik; a gasztrologia gyomrunk konyházatáról értekezik; anatómiai része úgy szét-szeccskáz, hogy szételemezett részecekből csak a Teremtő tudna ismét egy második Adámot vagy Évát összerakogatni. Sőt fiziognómiai részével elég vakmerő még azon szemtelen kérdést is felvetni: hogy milyen is az a mi „fizimiskánk“? Nő, annyi kottynyeles kíváncsiság még egy asszonynak is beillenék.

Az antropológiának eme különböző ágai alapján jött aztán létre azon tudomány, mely szerint, anélkül hogy csak egy szót is mukkannánk, vagy belső mivoltunkról egy hangot is adnánk: mégis ismer a világ minden etiquette-szerű bemutatások vagy „teszt vizitek“ nélkül, mert személyiségünk — sőt még jellemünk is, belső éntünk visszhangjaiból, szavainkból, azután cselekedeteink, kinézésünk, járásunk, kelésünk, hangunk, szintünk, orrunk, fülünk, szájunk, hajunk, szemünk stb.-ből kiismerni, jobban mondva, kieszelni akarja.

Nem szemtelen betolakodások ezek éntünk szentélyébe?

Ha eme kofatudományok vinni tudnának, rendre hinám ki párbajra; mert annélkül, hogy társaságukat keresnők, mégis igen gyakran sértőn viselkednek velünk szemben. Például:

Kinek nagy feje van, arról azt mondja a koponyatologia, hogy nagy esze van, — ergo a kisfejúek szamarak. Nem sértés ez? Azonban vigasztalásul felhozom, hogy emez állítás kétoldalú rágalmazás lehet. Mert lám, az ökörnek mekkora feje van és mégis mily kevéssé tudja megközelíteni a szamar okosságát. Nem tehetetlenség ez?! Míg az ember kisebb fővel rendelkezvén, már képesebb megközelíteni a szamarat. Nem tehetség ez? következőleg nem helyes lefejtés-e ez: az az ember egy tehetséges szamar. Ezért mondják aztán némelyről hogy: te „csacsi.“ A csacsiról jut eszembe fül e is és a fülről is e duellum-anyag: „te csacsi fül.“ Ez pedig akárhányszor rágalmazás; mert például magamról tudom, hogy nem én, hanem engem magasabb törekvésekre irányítani akaró egyik pedagógusom leve oka, hogy füleim a közönségesebb mértéket föltülhaladják. Azért ki azt merészelne mondani nekem, hogy az ur számár: egész vehemencia s a megsértett lovagiasság hangján kiáltanám feléje: — az okosabb enged és elszaladnék.

Hanem az még nagyobb impertinencia, ha az embertau

orr-tani részét kezdi ránk bárki is alkalmazni. Ha csak orrol, ezen ha van hozzá kurázsink, hamar segíthetünk: legfőlegb nyakon ütjük. Ekkor aztán vagy hozzánk küldi segédeit, midőn még orrát is levágjuk vagy nem — és ekkor nagy orral távozik tőlünk. De ez még kicsiny dolog. Az a tulajdonképeni sértés: ha orrunk pirosságára czélogatva, virágos kertté alakítják át. Az egyik azt mondja: rossz helyre ütöttük s tán rákoppintottak s azért olyan piros. A másik állítja: az ürmös ütött ki rajta s azért a piros rajta. Ekkor már ezafolatokba kell boesátkoznunk. Hivatkozunk libára, mely noha csak vizet iszik, mégis piros orru. Hivatkozunk teljesen vizivó bororru urakra. Hivatkozunk azon szerencsétlenségre, hogy vendégeink lévén, midőn éppen a pinczébe menénk a gyertya kialvása folytán a pinczetokba ütöttük orrunkat. Deily esetben leghelyesebb a teljes közönyösség, vagy kifigurázás. Pld. Én láttam olyan urat, kinek nemesak piros, hanem lyukaesos is volt az orra. „Ő gyufát rakott a lyukakba — mondá — és egy alkalommal e szokatlan gyufatartója kigyulván — égett meg orra.“

Sokan hajjunkat teszük kritika tárgyává, — némelyek ennek hiányát. Az állítják: dus fűrt gyér ész, kopaszság pedig okosságot árul el. Azelőbbiről nem igyekeztem adatokat szerezni, az utóbbiak azonban praktikus hasznán akkor győződtem meg, midőn láthatám, hogy egy különben csendes életű házaspár között a komolyabb hajbakapás éppen a kopaszság megfoghatatlansága által lön kikerülve — a férj öröme és az asszony bosszúságára.

Mások szemünkbe leskelődnek. Mint valami könyvből, szeretnének onuan egyet-mást kiolvasni. Es e könyv igen változatos tartalma.

Ha öröm uszik keblünkben: szemünk ragyog, mint a derült nap; ha busulunk, sir, mint a felleges ég: kaczerködáskor ég mint a csillagtűz, melynek nincs melege; ha hazudunk egy nagy kérdőjel látható benne, mikor sütnék felhasználásunkban stb. szóval szemünk olyan mint egy fényképész különböző tárgyú kirakata. Az öröm, a bán, a fájdalom, a szeretet, a gyűlölet, a harag és engesztelődés stb. panorámái szemünk.

Kik az arez színéből akarnak bizonyos következtetést levonni, azok ítéletei szintén nem egyöntetűek a jellem vagy érzületekre vonatkozólag. Erre vonatkozólag például egy szerelmes így énekel csalódásai után:

„Ha még én szeretni tudnék valaha,
Szőke legény nem kéne, csak barna,
Mert a szőke csapodár szokott lenni.
Csak a barna tud igazán szeretni.“

Ez részrehajló ítélet, mert egy másik desperatus éppen ellenkezőleg zeng:

„Hogyha én szeretni tudnék egykoron
Szőke leány lenne üdvöm, angyalom,
Mert annyiszor csalt meg a barna,
Verje meg őt az Istennek a karja!“

A szívek közti differenciális ügyekről áttérhetünk a szájtani műveletekre, ide értve a nyelvet is, mert a száj és nyelv némelyek által azonos értelműeknek vétetnek. És ebben van is igazság, mert csuf száj és rossz nyelv ikertestvérek — legfőlegb egyik him, másik nőnemű. Én is így veszem. Kinek a székegy ember azt mondja: „jó kiadása“ van, annyit állit, hogy aranyoson beszél, tehát aranyozója. A száj és nyelvhez, még az ajkak is számíthatók, mert vannak

természeti műveletek, midőn egyiknek szereplése a másiktól függ. — Ajkainkon beveszszük szánkba az ételt és nyelvünkkel ott meg kotyvasztjuk, mint asszony a rántást. Ez példa. Speciáliter mit mivel a száj és nyelv — mindnyájan tudjuk. Az ajk működésénél a szívet kell segítségül hívnom, mert a kebel érzületeinek visszhangja az ajkakon ömlik szét — mint esők, melynek az érzelmek melegségével alapuló fokozatait így adja elő egy psychologus költő:

„A lopott esők eseten — jól esik a csendben
Menyeeskéé csattan, ha ajk ajkra pattan.

Öregké lagymatag — csak motyog a vén ajak.“ — Ezek után még fejtegethetném külsőnk többi részzeit is, hogy például a fizeognomisták szerint a szép homlok a lélek derültségét, az ádámcsutka kíváncsiságot, a nagy hizás melancholiát, az apró fűrgé járás lélekelevenését, a bárgyu tekintet ostobaságot stb árulnak el. De ezeket elhagyva, az ónomatologistákkal (névfajtók) csak még a nevekről emlékszem meg úgy him, mint nőnemben. Ezek szerint nemesak az a közmondás áll, hogy madarat tolláról, az embert szaváról stb. ismerhetui meg, hanem állítják, hogy a névnek némelykor még a tény is megfelel. Az ily nevek az „et nomine et omine“ féle emberek. Ezen themára vonatkozólag egy öreg író után példa gyanánt idézem a következőket:

„Józan József s jámbor, szelid, becsületes,
Mindenféle reudnek igen kellemetes,
Circumspectos, áme szíve szerelmetes,
Nincs benne kevélység, élte mértékletes.
— Mózes lány és puba, mint az elfőtt borsó
Kezébe beillik gúsaly és az orsó.
— Akárkinek tarsad te is magad Gergely:
De te is lovakat táborra ne nyergely,
Otthon feleséggel jobb szalonát peigelj“ stb.
A nőnevek közül is egy-kettőt ide iktatok:
„Agnes bárányt teszen — szelid személyében
Magaviseleése s ékes erkölcsében,
Minden dolga helyes, csendes beszédében
Nincs semmi kivető egész életében.

— Anna sem utolsó, de igen szerelmes,
Ég szíve a szépért, álma is gyötrelmes,
Mindazáltal neki élte nem fertelmes
Józan természetű s igen engedelmes.

— Agotha gazdasszony s diszes háza tálja
Mosdatlan edényit az maeska nem nyallja.
Hogjha szomorúság szivedet tanálja
Epesztő bánatid könnyen vigasztallja.
— Mint egy A'ak olyan szép asszony Drusina
Nem fél ő semmitől érje bár sutina,
Ha látod gondolod — az a szép Dianna
Erte vért ontani Theseus nem szánna stb.

De tovább nem fűzöm csevegésem fonalát, mert félek, hogy szerkesztő ur kinyírni talál belőle. Ez pedig egy szerkesztő részéről az íróra nézve a legnagyobb lélektani pofoncsapás, mit hogy kikerülhessek, ezennel befogom a szájam.

Kisebb közlemények.

A magyarországi lat. és gör. szert. római kath. tanítók segélyalapja vagyonáról

a kezelő egri főkapitán által benyújtott, felsőbb helyen pedig felülvizsgált és helyesnek talált

1891. évi számadás kivonata.

Vagyonállás 1890 év végén.	Osztr. ért.	Ért. kr.
1. 5%-kal kam. magyar járadékkötvényekben (névérték szerint)	42000	—
2. Egységesített osztr. államkölesönkötvényekben (névérték szerint)	1100	—
3. 6 db bazilika sorsjegy á 8.50	51	—
4. Magán kötelezvényen	50	—
5. Takarékpénztáraknál 5% kamatra tőkésítve	24000	—
6. Készpénzmaradvány	3778	56
összesen	70979	56

I. Fejezet. 1891. évi Bevétel.

1. §. A múlt évi készpénzmaradvány	3778	56
1. §. összege	3778	56
2. §. Az egyházmegyék gyűjtéséből befolyt:		
a) Az esztergomi érseki megyéből	306	23
b) A kalocsai érseki megyéből	151	50
c) Az egri érseki megyéből	244	53
d) A besztercebányai püspöki megyéből	53	—
e) Az erdélyi püspöki megyéből	185	50
f) A győri püspöki megyéből	178	—
g) A kassai püspöki megyéből	77	—
h) A nagyváradai lat. szert. püspöki megyéből	86	26
i) A nagyváradai gör. szert. püspöki megyéből	15	—
k) A nyitrai püspöki megyéből	115	—
l) A pécsi püspöki megyéből	174	—
m) A roznányi püspöki megyéből	91	—
n) A szatmári püspöki megyéből	136	—
o) A szepesi püspöki megyéből	121	37
p) A szombathelyi püspöki megyéből	230	—
q) A váci püspöki megyéből	31	50
r) A veszprémi püspöki megyéből	137	—
s) A pannonhalmi főapátság egyházi területe részéről	14	50
2. §. összege	2347	33
3. §. Visszatetett takarékpénztári tőkék	10000	—
3. §. összege	10000	—
4. §. Tőkék (értékpapírok és takarékpénztári betétek) kamataiból	3508	39
4. §. összege	3508	39

A bevételek összesítése:

1. §. összege	3778	56
2. §. összege	2347	33
3. §. összege	10000	—
4. §. összege	3508	39
Összes bevétel	19634	28

II. Fejezet. 1891. évi kiadás.

1. §. Az 1891. évben felosztás alá eső (alapsz. 6. és 7. §§.) összeg számlájára:		
a) A közp. bizottság által megszavazott ösztöndíjak ezimén kiadott	2375	—
b) Segély- és gyámpénzekre, valamint a szegény sorsu tagok gyámolítására	2530	—
c) Az orsz. kath. tanítói árvaházat illető hányad ezimén az árvaház külön kezelt alapjába át-tétetett	525	—
1. §. összege	5430	—
2. §. Tőkésítésre:		
11000 frt. névértékű, 5% magyar járadékköt-vényekért, a lejárt kamatok kiegyenlítésével kiadott	11243	98
2. §. összege	11243	98
3. §. Különfélékre (nyomdai, postai stb. stb. költségek)	29	30
2. §. összege	29	30

A kiadások összesítése.

1. §. összege	5430	—
2. §. összege	11243	98
3. §. összege	29	30
összes kiadás	16703	28

Mérleg.

Összes bevétel	19634	28
" kiadás	19703	28
1892. évre átvendő készpénzmaradvány	2931	—

A segélyalap vagyonállása 1891. év végén:

1. 5%-kal kam. magy. járadékkötvényekben (név-érték szerint)	53000	—
2. Egys. osztr. államkölesön kötvényekben (név-érték szerint)	1100	—
3. Hat db. bazilika sorsjegy á 8.50	51	—
4. Magán kötelezvényen	50	—
5. Takarékpénztárakban 5% kamatra tőkésítve	14000	—
6. Készpénzmaradvány	2931	—
összesen	71132	—

B)

A létesítendő országos katolikus tanítói

árvaház alajáról

a kezelő egri főkapitán által benyújtott, felsőbb helyen pedig felülvizsgált és helyesnek talált

1891. évi számadás kivonata.

Vagyonállás 1890 év. végén.		
1. 1870-i magy. kir. uyeremény kölcsön jegyben (névérték szerint)	100	—
2. Takarékpénztárban 5% kamatra tőkésítve	6140	—
3. Készpénzmaradvány	88	—
Összesen	6328	—

I. Fejezet. 1891. évi. Bevétel.

1. §. A múlt évi készpénzmaradvány	88	—
1. §. összege	88	—

2. §. Az egyházmegyék gyűjtéseiből befolyt:	
a) Az esztergomi érseki megyéből	25 —
b) Az egri érseki megyéből	12 83
c) A szombathelyi püspöki megyéből	44 60
2. §. összege	82 43
3. §. A segélyalap 1891. évben felosztás alá eső jüvedelméből az árvaház pénztárába áttettett:	
A szabályszerű $\frac{1}{10}$ -rész czimén	525 —
3. §. összege	525 —
4. §. Visszafizetett takarékpénztári tőkerészlet	1140 —
4. §. összege	1140 —
5. §. Tőkék kamataiból	1389 49
5. §. összege	1389 49

A bevételek összesítése.

1. §. összege	88 —
2. §. összege	82 43
3. §. összege	525 —
4. §. összege	1140 —
5. §. összege	1389 49
Osszes bevétel	3224 92

II. Fejezet. 1891 évi. Kiadás.

1. §. Tőkésítésre:	
3000 frt névértékű, 5% magyar járadékkötvé- nyekért, a lejárt kamatok kiegyenlítésével ki- adatott	3075 90
1. §. összege	3075 90
2. §. Különfélékre (pósta költségek)	3 57
2. §. összege	3 57

A kiadások összesítése:

1. §. összege	3075 90
2. §. összege	3 57
Osszes kiadás	3079 47

Merleg:

Összes bevétel	3224 92
„ kiadás	3079 47
1892. évre átvendő készpénzmaradvány	145 45

Az árvaház alapjainak állása 1891. év végén.

1. 1870-i magy. kir. nyereség kölcsönjegyen (névérték szerint)	100 —
2. 5%-kal kam. magy. járadék kötvényekben (név- érték szerint)	3000 —
3. Takarékpénztárban 5% kamatra tőkésítve	5000 —
4. Készpénzmaradvány	145 45
Összesen	8245 45

NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **† Pfaltz Károly** n. sinki lelkész f. é. f. hó 8-án életének 52 és áldozó papságának 26 évében elhunyt. R. i. p.!

— **Nyilvános köszönet.** A jótéteményekben kifogyhatatlan Kegyelmes Főpásztorunk Lőnhart Ferenc püspök ur 6 Nagymeltósága az eszterneki hitközség kérelmére az elhasadt második harang helyett saját költségén újat öntetni, és egy kedves hangú haranggal a hitközséget megajándékozni kegyes-

kedett. Midőn e nagy áldozatért legalázatosabb hálánkat a nyilvánosság terén is kifejezzük, azon szívből fakadó óhajjal tesszük: hogy ő Excellenciáját mint az erdélyi róm. kath. egyháznak feukölt szellemű nagy apostolát, szegények, szűkölködők felsegélésében határt nem ismerő édes jó Atyát viruló egészséggel még igen sokáig éltesse s tartsa meg. Esz-
telnek, 1892. augusztus 8. A hitközség nevében Bálint Ignác plebános, Lengyel Sándor, megyegondnok.

— **Örmény katolikus hitközség a fővárosban.** A „Magyar Allam“ban olvassuk: Budapesten nagy-számu katolikus örmény család van s főleg az erdélyi ré-szekből folyton szaporodik a létszám, mely például a Buda-Pesten már is szép templommal bíró unitárius hitközség tag-jainak számát jóval felülmulja. A fővárosban előfurguló örmény kath. család nevek közül miudjárt emlékezet után felsorolhat-juk a következőket: Antalí, Bosánczi, Bogdánfi, Czárán, Daj-bukát, Dániel (sok családtaggal), Dsokebin, Eránosz, Farkas, Fogolyán, Gajzágó (sok családtaggal), Gopesa, Gorove, Gyert-yánfi, Issekucz, Jakabfy (sok családtaggal), Karácsonyi (grófi család) Kapdebo, (Kossutány, Kövér, Kritsa, Lászlófy, Lukács (sok családtaggal), Mály, Márkovics, Molnár, Novák Pap, Pátrubány, Persian, Simay, Todorffy, Török, stb. Ha az itt bamarjában felsorolt 33 családnévre átlag egyenként öt tag-ot veszünk fel, már 150 egyénnel többet tesz ki a lélekszám; holott a budapesti unitárius hitközség tagjai, értesüléseink sze-riut, 100 tagnál kevesebben vannak, s még is egy szép tem-plommal bírnak a fővárosban. Kár, hogy biztos adatok hiá-nyában csak hozzávetőleg sem vagyunk képesek kimutatni a magyar fővárosban élő összes örmények számát, de ha 100-ra tesszük is azt, alig vélünk esalódhatni. Bármiként legyen is, kétségtelen, hogy egy hitközséget megalkotni képesek lenné-nek, s ha az újvidéki lelkészség dotációját Budapestre átten-nék, s egy kis gyűjtést eszközölnének maguk közt, az új hit-községet fen is tarthaták. Most azonban idevágólag egy más körülményre kívánjuk felhívni az érdeklődők figyelmét. Pár év alatt új templomot épít a főváros az erzsébetvárosi város-rész számára, mint kegyur. A legjobb alkalom lenne a jelen-legi kis kápolnaszerű templomot, ahelyett, hogy az utzasza-bályozás révén feláldoztatnák, átengedni a hazafias örmény katolikus egyháznak s ezáltal a fővárosban a katolikus buz-góság és áhítat újabb forrását megnyitni, a Kelettel való érint-kezés folytán várható keleti örménylátogatók számára is. Ez mindenesetre egy ezélszerű lépés volna a magyar fő- és szék-város világvárosiassága felé s szép elismerés a derék örmény szertartásu kath. hazafiak iránt, kik megérdemelnék, hogy Buda-pesten — körülbelül a millennium alkalmára — már sa-ját templomuk legyen. Irányadó egyházi és fővárosi (kegyuri) körökben alkalmasint méltányolni fogják az itt röviden el-mondottakat, a bécsi örmény kath. (mehitarista) érsek főapát remélhetőleg megadja hozzájárulását az újvidéki plébánia ja-vadalmának áthelyezéséhez (mivel az ottani hívek idők folya-mán szétoszlottak) maguk a közvetlenül érdekelt erdélyrészi örmény hitközségek természetesen kész örömet járulának majd a terv kiviteléhez, s így remélhető talán, hogy a ma-gyar honfoglalás ezeréves ünnepején örmény kath. szertar-tás szerint is hálaistentisztelet fog Budapesten (az ország szá-veben) tartatni, melyet a keletről jövő vendégeink jelenté-keny része fog majd fajt jellemző hitbuzgósággal végig hallgatni. X.

— **Hirdetés a kolozsvári államilag segélyezett ipartanműhelyekről.** *Felentés az 1892/93. tanévre.* A nm. kereskedelemügyi m. kir. Miniszter úr 30 602 VI—1892 sz. a. június hó 13-án kelt m. rendelete értelmében „mélta nyolva egy részt az ezen szakiskola által már eddig is elért eredményeket, más részt pedig a kolozsv. keresk. és iparkamara és felügyelő bizottság felterjesztésében felbozott indokokat“ elrendelni méltóztatott, hogy „a kolozsvári államilag segélyezett építő-, asztalos-, gép- és műlakatos ipari tanműhelyek“ fokozatosan I—III. osztályiakká egészítsessenek ki olyformán, hogy az 1892/93-diki tanévekben új I. osztály-1893/94-ben új I és II és III. osztály nyitassék meg, az 1894/95. s a következő tanévekben ez intézet teljesen I—III osztályból álljon. A jövő 1892/93 dik tanévében tehát már létező III-dik osztály mellett egy új I-ső osztály fog megnyitni. Ennek érdekében a tanműhelyekről általában a következő ismertetést bocsátjuk ki: *I. Az intézet feladata és czélja.* A kolozsvári államilag segélyezett ipartanműhelyeket a nm. m. k. kereskedelemügyi Miniszter úr, Kolozsvár városa és a kolozsvári keresk. és iparkamara együttesen alapították s megnyiták 1884. szept. 1-én, a tanműhelyek czélja abban jelöltetett meg, hogy az ide belépő tanulók 3 évi elméleti és gyakorlati tanfolyam alapján az illető iparágban valódi, de képzetesebb műizlésű gyakorlati munkásokká, illetve segédeké, és munkavezetőkké képeztessenek. Ehhez képest a tanulók az elméleti órákat magában az intézetben nyelik, gyakorlati oktatáson pedig valamely megfelelő ipari műhelyben vagy irodában képeztetnek ki. Ez utóbbiban az a kiváló előny nyilatkozik, hogy a gyakorlati kiképzés nem találomra választott tárgyakon történvén, hanem a közönség által megrendelt s változó minőségű iparizkiken, a tanulók az élet igényeinek megfelelő kiképzést nyernek. *II. Az intézet szervezete, igazgatása, tanterve.* A kolozsvári ipartanműhelyekben jelenleg három ipari szaktanfolyam van: építő-, asztalos és géplakatos- (vas-) ipari tanfolyam. A tanműhelyek a nmt. kereskedelemügyi Miniszterium hatósága alatt állanak; a közvetlen felügyeletet egy felügyelő-bizottság gyakorolja, melynek elnöke Sigmund Dezső, orsz. képviselő és iparkamarai elnök. Az intézet vezetése két igazgatóra (igazgató és szakigazgató) van bízva, s az a körülmény, hogy az intézet szerves kapcsolatban áll az erdélyrészi technológiai iparműzeummal, a tanítás szemléltető módszeréhez kellő taneszközök állanak rendelkezésre. *III. Felvételi feltételek.* A kolozsvári ipartanműhelyekben a tanév kezdődik október 1-én. Felvétetnek: a) oly tanulók, kik a II. középreál- vagy polgári iskolai osztályt végezték s erről bizonyítványt bírnak felmutatni. b) Oly tanulók, illetve segédek, kik az alsófokú ipariskola III. osztályát végezték vagy kellő képzettségüket felvételi vizsgák által igazolják. Felvétetük az építő-ipari szakra 6 s a géplakatos-ipari szakra 10, az asztalos-ipari szakra 6 s a géplakatos-ipari szakra 10 növendék. Minden belépő tanulóknak a megfelelő iparágban valamely ipari műhelyben, illetve irodában elhelyezve kell lennie s az illető mesterrel a szülőknök oly alkut kell kötniök, hogy ő a tanulókat az elméleti órákra elbocsátja, melyek más részt úgy osztatnak be,

hogy a gyakorlati oktatást a lehető legkevesebbé bátraltassák. Ebben a tanműhelyek igazgatósága annyiban segítségére áll a szülőknök, ha az illető tanuló még nem segéd, hogy szükség esetén a gyakorlati oktatás értjé az illető mesternek a 3 év alatt egy építő-ipari tanulóért 70, egy asztalos-ipariért 40 s egy géplakatos-ipariért 60 frtot fizet az intézet pénztárából. Az elméleti oktatás teljesen ingyenes; de a szükséges taneszközöket a tanuló megszerezni köteles. Beiratás végett jelentkezés az illető igazgatóknál történik. Jelentkezés alkalmával benyújtandók: bizonyítvány, keresztlevél s az illető mesterrel való szegődtetésről szóló szerződés. A tanműhelyekbe felvételnek rendkívüli tanulók is, kik t. i. csak egyes tantárgyakat kívánnak hallgatni, de ezeknek a szakrajzi órákat okvetetlen venniök kell. Az iskolai év végével minden tanuló rendes bizonyítványt vehet ki s a harmadik év végeztével végbizonyítványt kap, mely az összes három évi eredmény összefoglalásából áll. E bizonyítvány erejénél fogva minden, a tanfolyamot végeztet ács-, kőfaragó-, kőműves-, asztalos- és vasipari tanuló munkakönyv nyeresére jogosult, a nm. kereskedelemügyi Miniszter urnak 1949/X. a.—1888. sz. a. rendelethe értelmében. Minden egyébéről az igazgatóság készséggel ad felvilágosítást s kívánatra megküldi az intézet értesítőjét is. *Cím:* Az ipartanműhelyek igazgatósága. Kolozsvár, Főter 7. szám. Kolozsvár, 1892. Sigmund Dezső, felügy. b. elnök. Dr. Ferenczi Zoltán, Pákei Lajos, igazgatók.

— **Pályázat.** A Gyergyó-Ditróban rendszerezett r. k. segéd-kántor-tanítói állásra pályázatot hirdetünk. 1. Jövedelme: a, évi 300 (háromszáz) forint havi előleges részletekben Ditró község pénztárából; b, stola átlag, mintegy 75 forint; c, 40 forint lakbér. 2. kötelezése: a, kántori és egyéb egyházi szolgálatok végzése; b, a központi elemi népiskolákban legkevesebb heti 6—7 órai tanítás; plebános iskola-igazgató utasítására betegség, vagy más körülmény által a tanításban akadályozott helybeli elemi isk. tanítók helyettesítése. A templom seprést, harangozást, órajártatást, külön e czélra felvett sekrestyés teljesíti, de e mellett köteles lesz a kántor az öltözködésnél, betegek látogatásánál, temetkezéseknél szükség esetén sekrestyési teendőket is végezni. Felhívjuk pályázni akarókat, hogy folyamodványaikat keresztlevél, kántor-tanítói oklevéllel, szolgálati, orvosi és egyéb bizonyítványokkal fölszerelve 1892. szeptember 8-ig, mint záró napig személyesen vagy posta útján alattirt clokhoz adják be. Az állás a püspöki kinevezés kézbesítése után azonnal elfoglalandó. Ditró 1892. aug. 7. A r. k. egyháztanács nevében. Takó János s k. elnök Köllő János s k. jegyző.

— **Pályázat.** A Gyergyó-Ditróban megüresedett r. k. kántor-tanítói állásra pályázatot hirdetünk. 1. Jövedelme: a, évi 500 (ötszáz) forint havi előleges részletekben Ditró község pénztárából; b, stola átlag mintegy 150 frt. c, birtok szerint 18 hold szántó és kaszáló, melyek kettős forgó szerint jövedelmeznek; d, a lakó telek 5 osztályu házzal, stívóvel, kőpincével, gazdasági épületekkel, gyümölcs és veteményes kerttel. 2. kötelezése: a, kántori teendők végzése; b, a központi elemi népiskolákban az ének tanítása heti 6—7 órában. — Felhívjuk pályázni kívánókat, hogy folyamodványaikat keresztlevél, kántor-tanítói oklevéllel, szolgálati, orvosi és egyéb bizonyítványokkal fölszerelten 1892 szeptember 8-ig, mint záró napig adják be alattirt elnökhöz és ugyanezen napon a d. u. 2 óraker tartandó kántori próbára személyesen jelentkezzenek. Azok, kik karvezetésben gyakorlattal bírnak, előnyben részesülnek. Az állás a püspöki kinevezés kézbesítése után azonnal elfoglalandó. Ditró, 1892. aug. 7. A róm. kath. egyház község nevében: Takó János s k. plebános-elnök, Köllő János s k. jegyző. —

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: ZLAMAL AGOST.
Szerkesztőtársak: BALINTH GYÖRGY, Dr. CSERNI BELA, FEJÉR GERŐ, FORSTER JANOS.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárrt.